

Gordana
Muzaferija

Čvrsta i prepoznatljiva poetika

Miro Gavran
Odabrane drame

Mozaik knjiga, Zagreb, 2001.

Iako još uvijek pripada mlađoj generaciji hrvatskih pisaca, Miro Gavran (1961) ima za sobom zamjetan književni opus, sastavljen iz pripovijednog, romanesknog i dramaturškog stvaranja, kojim je za protekla dva desetljeća osvojio izuzetno razuđen recepcijski prostor i kod čitatelja i kod gledateljstva, bez obzira na starosnu dob, i u zemlji i u inozemstvu, bez obzira na različit kulturološki kod. U paralelizmu žanrovskih opredjeljenja koja su znak njegove stvaralačke otvorenosti i elasticiteta, Gavran se ipak najčešće okretao dramskoj formi gradeći jednu čvrstu i prepoznatljivu poetiku, dosljedno vođenu svrhom pisanja za kazalište, gdje su mu, kako to i sam često ističe, najvažniji glumac i publika.

Knjiga *Odabrane drame* logičan je kulminantni moment zbiranja kvaliteta u izvanredno dinamičnoj kronologiji Gavranove dramatičarske aktivnosti što je od 1983, kad se pojavila njegova prva drama - *Kreontova Antigona*, do danas urodila s preko trideset kazališnih tekstova, čija se riječ scenski oživotvorila kroz osamdeset osam premijera i pet tisuća repriza, pred milijun gledatelja u deset različitih zemalja i uz hrvatski s raznim idiomatskim varijantama te na još četrnaest stranih jezika. I kada bi postojao samo ovaj suhi vanjski glas brojeva bez ikakvih imanentnih pokazatelja, morao bi kod izučavatelja hrvatske drame i kazališta 80-tih i 90-tih izazvati pažnju i, kako to u serioznom pogovoru *Odabranim dramama* veli Ana Lederer, obavezati ih na nezaobilazno akceptiranje, ako već ne i ozbiljno promišljanje toga, mogli bismo čak reći, kazališnog fenomena.

U Mozaikovom privlačnom velikom formatu, na preko četiri stotine stranica, ispod umjetnički svrhovito dizajnirane naslovnice Fadila Vežovića, sa

snopom svjetlosti reflektora na figurama i licima glumaca, koji po Camusu vladaju u prolaznom, Miro Gavran, po vlastitom izboru, predaje svojih dvanaest drama iskušenjima borbe za "vladanje u trajnom", gdje je tekst uvijek u prednosti nad predstavom, a pisac nad glumcem. Po dosadašnjoj ocjeni teatroloških, književnopovijesnih i književnokritičkih opservacija to su uglavnom autorove najuspješnije drame: *Kreontova Antigona*; *Noć bogova*, *Ljubavi Georgea Washingtona*, *Čehov je Tolstoju rekao zbogom*; *Kraljevi i konjušari*; *Shakespeare i Elizabeta*; *Pacijent doktora Freuda*; *Kad umire glumac*; *Bit će sve u redu*; *Zaboravi Hollywood*; *Otelo sa Suska*; *Sve o ženama*. Ovom delikatnom odabiru teško da bi se mogla naći zamjerka, jer autor je sa strogom kritičkom sviješću izvukao estetski sukus svog dramskog opusa i u slobodan dijaloški odnos doveo sve njegove bitne sastavnice, tako da tekstovi međusobno komuniciraju i kao otvoreni niz dijakronijske vertikale i kao u sebi zatvoren krug struktura bliske semantičke razine.

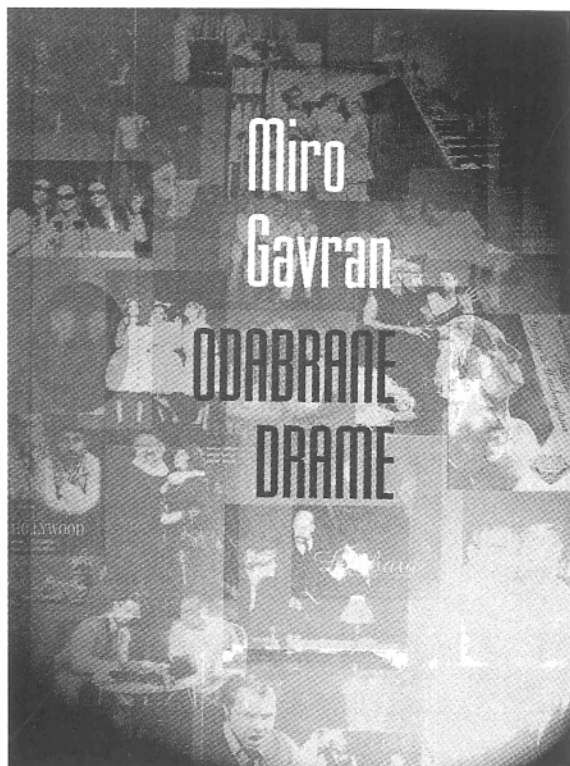
Ispod navedenih naslova koncentrirana je cjelovita Gavranova poetika i sasvim je moguće prepoznati središte kojem teže njene dramaturške, tematske, žanrovske i strateške odrednice već jasno definirane u kritičkim i teatrološkim zapažanjima Sanje Nikčević, Velimira Viskovića, Jasena Boka, Davora Špišića i drugih. To je poetika dramaturški zasnovana na intimističkoj konverzacionoj drami s malim brojem lica, vrsnim dijalogom i iznenađujućim obratima u odnosu na inicijalnu situaciju, poetika tematski osobena po problematiziranju uloge vlasti, ljubavi i umjetnosti u ljudskom životu, žanrovski sklona prožimanju dramskog i komičkog rukopisa s varijacijama ironijskog odmaka od blago humornoga do

grotesknoga, a na strategijskom planu gotovo uvijek okrenuta modusu igre kojim se realizira i makrostrukturna i mikrostrukturna razina komada i to najčešće kroz znakovito slobodno poigravanje na crti između povijesti i suvremenosti, teatra i zbilje, teksta i prototeksta.

Svaki od navedenih elemenata poetičke matrice ponaša se kao kontinuum kreativnog luka između prve i posljednje drame i moguće ga je ispitivati u dinamici različitih, kod Gavrana uvijek maštovitih oblikovnih zahvata, po čemu se paradigmatom nadaje tema vlasti koja biva tretirana na tri dijakronijske razine s uvijek istim propitivanjem moći onih što vladaju od reinterpretiranja antičkog mita u *Kreontovoj Antigoni*, preko fikcionaliziranja povijesnih osoba u *Noći bogova* i *Shakespeareu* i *Elizabeti*, do ležernog i nenametljivog pogleda na taj segment suvremene zbilje u drami *Sve o ženama*. Još je zanimljivije dvostruko praćenje fenomena kazališta, prvo, kazališta kao teme, kada ga Gavran slika s onu stranu "svjetala pozornice" najuspješnije u drami *Kad umire glumac*, drugo, kazališta kao tehnike, kada ga Gavran rabi pri strukturiranju komada, što je u raznim varijacijama "igre u igri" primijenjeno u gotovo svim dramama ovog izbora, a najkompleksnije i najosmišljenije u monodrami *Bit će sve u redu*. Kontinuum Gavranovog kreativnog luka pored ostalih poetičkih načela čini i nezaobilazno žanrovsko poigravanje što u neprestanom dodiru drži masku smijeha i masku patnje, pa su drame humorne, a komedije dramatične, što je najzornije u *Kraljevima i konjušarima*, a stalni ironijski odmak se kreće od blagonaklone nasmiješnosti u dramama *Čehov je Tolstoju rekao zbogom* i *Sve o ženama*, preko grube groteske u *Pacijentu doktora Freuda* do bahtinovske karnevalizacije u *Otelu sa Suska*.

Miro Gavran je *l'homme de lettres*, čovjek koji živi od pisanja, ali i koji pisanje smatra najljepšim što mu se može desiti u duhovnoj sferi života - to pokazuje i njegov cijeli spisateljski opus - čar tihe mudrosti postojanja i stvaranja - na to ukazuju i njegovi vrsni kazališni tekstovi kojih ima sasvim dovoljno u ovom izboru i s kojima je, kao primjerice s dramom *Ljubavi Georgea Washingtona*, kako s pravom potcrtava Sanja Nikčević, na scenu vratio priču i emociju, a gledatelju vjeru u temeljne vrijednosti života.

Takva poetička osnova čini estetski konzistentnim ponudeni fundus Gavranove dramatike i još jednom

ga poticajno otvara prema domaćim i inozemnim teatarskim kućama, naročito prema komornim scenama, koje su se i dosad u svom repertoarskom izboru odlučivale najradije za drame *Kreontova Antigona*, *Noć bogova*, *Ljubavi Georgea Washingtona*, ili pak *Čehov je Tolstoju rekao zbogom*, pa je tako, na primjer, za posljednjih desetak godina u bosanskohercegovačkim kazalištima odigrano čak osamnaest Gavranovih premijera, a u sarajevskom Kamernom teatru '55 on je postao pravi kućni pisac.

Knjiga *Odabranih drama* uređena je tako da ostavlja dojam žestoke preciznosti i visokog ukusa, jer nakon pregledno tiskanih dramskih tekstova slijedi vrlo iscrpan blok pratećeg bibliografskog, teatrografskog, kritičkog i slikovnog materijala, kojeg čini sretan spoj između znanstvene točnosti i umjetničke osjećajnosti, čemu naročito doprinose sva ta predivna glumačka lica s fotografija i nimalo zamoran izbor relevantnih recepcijskih sudova o literarno-teatarskim vrijednostima pojedinih drama i predstava, dok poseban značaj u završnom akcentiranju općeg kvaliteta knjige pripada svakako sintetičkoj studiji Ane Lederer "Partiture za glumce", koja u mnoštvu značajki uobličениh podataka uspijeva sačuvati esejistički diskurs.